

ارائه شاخص کیفیت افشای اختیاری متناسب با محیط گزارشگری و نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان از گزارشهای سالانه شرکتها

مهديه کامران*، غلامحسین اسدی**، حمیده اثنی عشری***

چکیده

امروزه، از جانب سرمایه‌گذاران و مدیران، تقاضا برای افشای اضافی اطلاعات با کیفیت وجود دارد تا علاوه بر کاهش مشکل عدم تقارن اطلاعاتی، عدم اطمینان در مورد عملکرد آتی شرکت کاهش یابد و فرایند معاملات سهام تسهیل شود که از این طریق، ارزش شرکت تحت تاثیر قرار خواهد گرفت. همچنین، کیفیت این اطلاعات اهمیت ویژه‌ای در کارایی بازارها خواهد داشت. از این رو، افشای اختیاری اطلاعات به نحو وسیعی مورد توجه محققین قرار گرفته است. با این حال، اندازه‌گیری کیفیت افشای اختیاری موضوعی پیچیده است. در تحقیقات پیشین تلاشهایی برای اندازه‌گیری آن صورت گرفته است و در برخی کمیت افشا را نماینده‌ای برای کیفیت افشا در نظر گرفته‌اند. در این پژوهش کاربرد سنجه‌های متفاوت با توجه به ویژگی‌های تحقیق و محیط و نیازهای اطلاعاتی ایران مورد بحث قرار گرفته است. بر این اساس، چک لیست افشای اختیاری، به عنوان رویکرد مناسب که از انعطاف‌پذیری بالایی در تناسب با موضوعات مختلف تحقیق و مفهوم کیفیت برخوردار است، انتخاب گردید. در ادامه، بر اساس ادبیات مربوط به این حوزه و انجام برخی تعدیلات، مدلی حاوی ۲۱۱ شاخص اطلاعاتی در ۱۰ بعد طراحی و برای تعیین اهمیت هر مورد از اطلاعات در اختیار خبرگان قرار داده شد. به منظور تأیید مدل و تعیین

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۲۰

نویسنده مسئول: غلامحسین اسدی

assadi4@gmail.com

*دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

**دانشیار حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

***استادیار حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

شاخص‌های اثرگذار از تحلیل عاملی تأییدی و آزمون t استفاده گردید. در نهایت، مدلی حاوی ۱۸۰ مورد به همراه وزنهای مربوطه برای اندازه‌گیری کیفیت افشای اختیاری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران ارائه شد.

واژه‌های کلیدی: اندازه‌گیری افشای اختیاری، چک لیست افشا، کیفیت افشای

اختیاری، نیازهای اطلاعاتی

مقدمه

در محیط کسب و کار، اطلاعات قوی‌ترین ابزار در دست ذینفعان می‌باشد. زیرا دسترسی به اطلاعات مربوط و قابل اتکا در زمان درست، موجب می‌شود تا ذینفعان تصمیمات محتاطانه، کارآمد و آگاهانه اتخاذ نمایند و بازده‌های حاصل از آن را درو کنند. این امر، در حضور تعارضات نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی امکان پذیر نمی‌باشد. از این رو، سودمندی برخی اطلاعات در مورد عملکرد سازمان بواسطه قوانین و مقررات اجباری گردید. حتی با وجود این الزام، سازمان‌ها نیاز دارند که از آستانه‌های تعیین شده فراتر روند و اطلاعات بیشتری را به طور اختیاری برای ذینفعان خود فراهم سازند. تا از این طریق، کیفیت گزارش‌های خود را بهبود بخشند و از پیامدهای اقتصادی آن بهره‌مند گردند.

پژوهش‌های اخیر نشان داده است چارچوب گزارشگری مالی سنتی توانایی ارائه اطلاعات کاملی از فعالیت‌های شرکت را ندارد (گوتوری و بوکر، ۲۰۰۶) و اطلاعات مهمی در رابطه با دارایی‌های نامشهود، مسئولیت اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت، سازوکارهای حاکمیت شرکتی و چشم‌اندازهای آتی، در گزارشگری سنتی جایگاهی ندارند. از این رو، در راستای رفع نقص‌های گزارشگری سنتی، انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری، بورس‌های اوراق بهادار، شرکت‌های رتبه‌بندی‌کننده بین‌المللی و پژوهشگران مستقل بر اساس تئوری‌های مختلف، الگوها و چارچوب‌هایی را برای افشای اختیاری به مدیران پیشنهاد نموده‌اند تا به کمک آن، نیازهای اطلاعاتی ذینفعان را تا حد امکان برطرف سازند. با این وجود، الگویی که بتواند تمام ابعاد مهم افشای اختیاری را شامل شود، ارائه نشده است.

افزون بر این، تحقیقات تجربی در حوزه افشای اختیاری به عوامل تاثیرگذار بر سطح افشای اختیاری (نظیر، ویژگی های شرکت و ویژگی های محیطی) و پیامدهای اقتصادی چنین اقدامی (نظیر، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، افزایش نقدشوندگی، کاهش هزینه سرمایه و ریسک اطلاعاتی، و افزایش ارزش شرکت) می پردازند. یکی از مسائل مهم که موجب پراکندگی در پاسخ به این سوالات شده است، تنوع در اندازه گیری افشای اختیاری می باشد که خود ناشی از نبود تعریفی مشخص از واژه "افشا" است. افشا یک مفهوم انتزاعی می باشد که اندازه یا کیفیت آن به سادگی تعیین نمی شود، زیرا فاقد ویژگی های ذاتی متعلق به خود است (ناصر و والاس، ۱۹۹۵). هرچند هیئت استانداردهای بین المللی حسابداری^۱ توضیحاتی درباره کیفیت اطلاعاتی که برای سرمایه گذاران با اهمیت است ارائه می دهد، کاربرد این ویژگی ها در عمل و در تحقیقات همواره با چالشهایی همراه بوده است. مارستون و شرایوز (۱۹۹۱) بیان می نمایند که علیرغم مطالعات فراوان، هنوز دلیل و رهنمود مستحکمی برای طبقه بندی و انتخاب موارد در جهت اندازه گیری سطح افشای اختیاری وجود ندارد. از این رو تحقیقات پیشین، نماینده های متفاوتی را برای اندازه گیری سطح افشای اختیاری بکار گرفته اند. از آنجا که تحقیقات داخلی در حوزه افشای اختیاری رو به افزایش است، انتخاب سنجهای که بتواند با در نظر گرفتن قوانین و الزامات گزارشگری، نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان از اطلاعات و بازار سرمایه کشور به نحوی مناسب کیفیت افشای اختیاری شرکتها را در تمامی ابعاد اطلاعاتی اندازه گیری نماید، اهمیت دارد. در این پژوهش سعی شده است با مروری بر سنجهای بکار رفته در تحقیقات پیشین، به بحث درباره نقاط قوت و ضعف و محدودیت بکارگیری آنها در تحقیقات داخلی پرداخته می شود و در نهایت مدلی به این منظور ارائه گردد.

مبانی نظری و پیشینه

میک و همکاران (۱۹۹۵)، افشای اختیاری را به عنوان تصمیمات آزادانه از جانب مدیریت شرکت در جهت فراهم کردن اطلاعاتی که به نظر می رسد مرتبط با نیازهای تصمیم گیری استفاده کنندگان از گزارش های سالانه باشد، تعریف می کنند و در سه بخش اطلاعات استراتژیک، مالی و غیرمالی طبقه بندی می نمایند. کمیته هیئت استانداردهای حسابداری مالی^۲، در پروژه تحقیقاتی خود در سال ۲۰۰۱ با عنوان "بهبود گزارشگری

کسب و کار: با نگاهی به ارتقای افشای اختیاری^۱، واژه افشای اختیاری را به عنوان افشاهایی خارج از صورتهای مالی تعریف می‌نماید که صراحتاً طبق اصول پذیرفته‌شده حسابداری یا مقررات کمیسیون بورس اوراق بهادار الزام نشده‌اند و اطلاعات افشای اختیاری را در شش دسته طبقه‌بندی کرد: اطلاعات واحد تجاری، تحلیل مدیریت از اطلاعات واحد تجاری، اطلاعات چشم‌انداز آتی، اطلاعاتی درباره مدیریت و سهامداران، اطلاعات کلی درباره واحد تجاری که مشابه چارچوب کمیته جنکیز (AICPA, 1997)^۲ بود و اطلاعاتی درباره دارایی‌های نامشهود را بواسطه اهمیت آن برای سرمایه‌گذاران و شرکتها بدان اضافه نمود. در این مطالعات، اهمیت اطلاعات راهبری به عنوان بخش کلیدی در تصمیم‌گیری‌های اتخاذشده از جانب شرکت، مورد توجه قرار نگرفته است. همچنین، در چارچوب افشای اختیاری FASB / AICPA از رویکرد ذینفعان استفاده نشده است. سازمان ابتکار گزارشگری جهانی^۳، شیوه گزارشگری پایداری را با ترکیب سه معیار متفاوت ارزش افزوده؛ عملکرد اقتصادی، عملکرد زیست‌محیطی و عملکرد اجتماعی معرفی نمود. در فعالیتهای اخیر هیئت استانداردهای بین‌المللی حسابداری بیان می‌دارد که تفسیرهای مدیریت باید شامل اطلاعات درباره چشم‌انداز آتی و انتقال‌دهنده دیدگاه مستقیم شرکت باشد. این اطلاعات باید تشریح‌کننده روندهای اصلی و مشخص‌کننده نتایج آتی، موقعیت و توسعه شرکت و نیز فرصتهای موردانتظار و ریسک‌های ناشی از موقعیتهای مختلف باشد. افشای اطلاعات بر این اساس می‌تواند به سرمایه‌گذاران در پیش‌بینی ارزش شرکتها کمک زیادی نماید.

همانطور که مشاهده می‌شود تنوع زیادی در تعاریف افشای اختیاری و طبقه‌بندی آن وجود دارد که خود، ناشی از تئوری‌های مختلفی است که استفاده‌کنندگان متفاوتی را مورد توجه قرار می‌دهند. نظریه‌های اقتصادی افشای اختیاری (تئوری نمایندگی، علامت‌دهی و نیاز به سرمایه) تمایل دارند که سرمایه‌گذاران یا سایر تأمین‌کنندگان سرمایه را در نظر بگیرند، در حالیکه تئوری‌های اجتماعی-سیاسی (تئوری مشروعیت و ذینفعان) بر مجموعه گسترده‌ای از ذینفعان خارجی از جمله رقبا، کارکنان، مشتریان، دولت، انجمن‌ها و جامعه وسیع‌تر متمرکز است (کورمیر و همکاران، ۲۰۰۵). با عنایت به این موضوع که افشای اختیاری پدیده پیچیده‌ای است و با یک تئوری قابل توضیح نیست، تحقیقات پیشین رویکردهای متفاوتی را برای

اندازه گیری سطح افشای اختیاری، به شرح زیر اتخاذ نموده‌اند:

- رویکرد ذهنی مبتنی بر اندازه گیری غیرمستقیم ابزار افشا (پیمایش افشا و رتبه‌بندی‌ها توسط سایر سازمان‌ها، ویژگی‌های تحلیلگران)
- رویکرد عینی مبتنی بر اندازه گیری مستقیم ابزار افشا (تحلیل محتوا، پیش‌بینی‌های مدیریت از سود، تکرر افشا، چک‌لیست افشای اختیاری) در تحقیقات پیشین بکار گرفته شده است.

پیمایش افشا: برخی با استفاده از مصاحبه یا پرسشنامه به تحقیق درباره ادراکات تحلیلگران مالی، سرمایه‌گذاران یا سایر گروه‌های استفاده‌کننده از رویه‌های افشای شرکتها می‌پردازد. نمونه‌هایی از این پیمایش‌ها توسط فدراسیون تحلیلگران مالی^۵، انجمن مدیریت سرمایه‌گذاری و تحقیق^۶، و سازمان بورسهای آسیایی لیونیا^۷ انجام شده است که به عنوان نماینده‌ای برای کمیت و کیفیت افشا به طور کلی، در سایر تحقیقات استفاده شده است که موارد اجباری را نیز شامل می‌شود (برای مثال، لنگ و لاند هولم، ۱۹۹۶؛ سنگو پتا، ۱۹۹۸؛ هیلی و همکاران، ۱۹۹۹؛ کریشنا مورتی و همکاران، ۲۰۰۵). این رتبه‌بندی‌ها از بابت اینکه آیا تحلیلگران ارزیابی‌ها را جدی تلقی می‌کنند و یا در تعیین رتبه‌ها جانبدارانه عمل می‌کنند، با انتقاد همراه می‌باشند. نمونه مشابه در ایران، شاخص کیفیت افشا و اطلاع‌رسانی ناشران است که بر اساس قابلیت اتکاء و به موقع بودن ارسال اطلاعات، توسط اداره نظارت بر ناشران بورسی سازمان بورس اوراق بهادار محاسبه می‌گردد. با وجود آنکه این شاخص، موارد افشای اجباری را مدنظر قرار می‌دهد در برخی از تحقیقات به عنوان معیار افشای اختیاری مورد استفاده قرار گرفته است (برای مثال: عبدی و همکاران، ۱۳۹۵).

ویژگی‌های تحلیلگران: بیان می‌شود که شرکتها با افشای آگاهی‌دهنده‌تر، تحلیلگران بیشتر، پراکندگی کمتر در پیش‌بینی‌های تحلیلگران، و نوسانات کمتر در بازبینی این پیش‌بینی‌ها دارند (لنگ و لاند هولم، ۱۹۹۶). از این رو برخی، این موارد را به عنوان نماینده‌ای برای محیط اطلاعاتی بکار گرفته‌اند (برای مثال، لنگ و همکاران، ۲۰۰۳؛ ایرانی و کارامانو، ۲۰۰۳). به هر حال، شواهد نشان می‌دهد که مدیران می‌توانند سودها را نسبت به پیش‌بینی‌های تحلیلگران مالی دستکاری نمایند (مالفورد و کامیسکی، ۲۰۰۲). در این موقعیت، ویژگی‌های تحلیلگران مالی نمی‌تواند یک معیار خوب برای انعکاس افشای اختیاری شرکتها باشد.

تحلیل محتوا: برخی، مقدار اطلاعات افشا شده را با استفاده از تحلیل محتوا و بر اساس تعداد لغات، جملات، و صفحات به صورت دستی (فرانسیس و همکاران، ۱۹۹۷؛ لینزلی و شرایوز، ۲۰۰۶؛ طالب نیا و همکاران، ۱۳۹۱) و یا با استفاده از نرم‌افزارهای متفاوت (اسمیت و تافلر، ۲۰۰۰؛ کوتاری و همکاران، ۲۰۰۹؛ بیاتی و همکاران، ۲۰۰۴) اندازه‌گیری نموده‌اند. هرچند فرایند جمع‌آوری داده به صورت دستی، حجم نمونه را در تحقیقات محدود ساخته است، اما استفاده از روش اتوماتیک نیز خالی از مشکل نیست. وقتی تکرار کلمات یا کلمات کلیدی را مبنای قرار می‌گیرد، می‌بایست تمام مترادف‌های ممکن و لغات با معانی چندگانه را در بر گیرد. زیرا استفاده از لغات بدون توجه به معنی کل جمله و لغات کلیدی ناکافی می‌تواند به نتایج گمراه کننده، برآورد کمتر یا بیشتر سطح افشای اختیاری گردد (بیاتی و تامسون، ۲۰۰۷). همچنین، کاربرد نرم‌افزارهای کیفی نظیر نودیست^۸ و نرم افزار GI، تنها محدود به فایل‌های متنی یا به زبان انگلیسی می‌باشند. از این رو، امکان استفاده از نرم‌افزارهای مزبور در تحقیقات داخلی وجود ندارد.

ویژگی‌های متفاوت پیش‌بینی‌های مدیریت از سود: ویژگی‌هایی نظیر صحت، مکان، افق زمانی، اطلاعات تکمیلی اضافی و تعدیل در پیش‌بینی‌ها، به نحوی وسیع در ادبیات حسابداری به عنوان معیار کیفیت افشای اختیاری مورد استفاده قرار گرفته است (میلر و پیوتروسکی، ۲۰۰۰؛ کارامانو و وافیز، ۲۰۰۵؛ انجی و همکاران، ۲۰۰۸؛ فوئرستر و همکاران، ۲۰۰۹). زیرا این اطلاعات بواسطه شناخت سودهای واقعی، قابل تأیید می‌باشند. با این حال، پیش‌بینی‌های مدیریت از سود تنها بخشی از اطلاعات چشم‌انداز آتی هستند و شواهد قابل‌تعمیم کمی در مورد سایر بیانات روبه‌آینده و دیگر اشکال افشای اختیاری ارائه می‌دهد (هیلی و پالپو، ۲۰۰۱). بنابراین، به تنهایی شاخص مناسبی از سطح کلی افشای اختیاری به نظر نمی‌رسد. همچنین، تحقیقات نشان داده‌اند که مدیران، سودها را دستکاری می‌نمایند تا به پیش‌بینی‌های سود دست یابند یا از آن فراتر روند (لنگ و همکاران، ۲۰۱۱). از این رو، صحت و کیفیت پیش‌بینی‌های مدیریت به عنوان معیار افشای اختیاری با سوال روبرو می‌باشد. در ایران، این نوع پیش‌بینی‌ها بواسطه الزامات گزارشگری، در حوزه افشای اجباری قرار می‌گیرند و در صورت تفاوت با اهمیت بین پیش‌بینی ارائه شده و پیش‌بینی قبلی و یا نتایج عملکرد واقعی، نماد شرکت تا زمان ارائه دلایل توجیهی لازم بسته خواهد ماند.

تکرار افشا: تعدادی از تحقیقات، به تکرار رخداد‌های منتشر شده برای تعیین سطح افشای

اختیاری توجه نموده اند. این رویکرد نسبت به سایر روشها نظیر تحلیل محتوا و چک لیست های افشا، کمتر مورد استفاده قرار گرفته است. برای مثال شراند و ورچیا (۲۰۰۴) تکرر افشا را، تعداد افشاهای صورت گرفته توسط شرکت طی دوره ۹۰ روزه قبل و بعد از اولین انتشار عمومی سهام تعریف می نمایند. بران و همکاران (۲۰۰۴) و فرانسیس و همکاران (۲۰۰۸)، تعداد کنفرانس های خبری توسط هر شرکت را به عنوان معیار سطح افشای اختیاری در نظر می گیرند. با این حال تعداد رخدادهای افشا، نمی تواند مترادف سودمندی محتوای اطلاعات باشد.

چک لیست افشا: اندازه گیری میزان اطلاعات گزارش شده توسط یک شرکت خاص در ابزار مشخص افشا بر طبق لیستی منتخب از موارد اطلاعات صورت می پذیرد. اولین کاربرد چنین شاخصی در سال ۱۹۶۱ توسط سرف بود و تابحال به نحوی گسترده در تحقیقات در حوزه افشای اجباری و اختیاری کاربرد داشته است.

این روش تنوع زیادی دارد و به ترکیب اطلاعات، کشوری که شرکت در آن فعالیت دارد، حتی به موضوع مورد تحقیق و درجه اهمیت لحاظ شده توسط محقق برای بخش های مشخصی از اطلاعات وابسته است. مرور بر تحقیقات پیشین نشان می دهد، میزان دخالت محقق در ایجاد چک لیست های افشا متفاوت می باشد. محقق می تواند کل فرایند ایجاد چک لیست را از انتخاب موارد اطلاعات تا وجود آنها در چک لیست و امتیاز دادن کنترل نماید و یا به چک لیستهای موجود بر اساس تحقیقات قبلی یا سازمانهای حرفه ای (نظیر انجمن تحقیقات و مدیریت سرمایه گذاری آمریکا، موسسه استاندارد اند پورز و غیره) اتکا نماید، که این روش امکان مقایسه تحقیقاتی که شاخص های یکسان داشته اند را امکان پذیر می سازد (مارستون و شرایوز، ۱۹۹۱). بین این دو آستانه، درجات متفاوتی از دخالت محقق وجود دارد. از این رو، مشاهده می شود که تئوری مورد توافقی درباره نوع یا تعداد موارد اطلاعاتی که باید در چک لیست لحاظ شوند وجود ندارد. تعداد موارد لحاظ شده از تعداد کم تا صدها مورد متغیر است.

همچنین، پراکنندگی هایی در نحوه وزن دهی به موارد افشا به چشم می خورد. برخی، از یک سیستم دو وجهی صفر و یک استفاده می نمایند و وزن یکسان برای موارد موجود در لیست در نظر می گیرند (بونسو، ۲۰۰۳؛ هیل، ۲۰۰۲؛ فرت، ۱۹۷۹؛ میک و همکاران، ۱۹۹۵؛ حسین و همکاران، ۱۹۹۴). این روش، تنها می تواند کمیت افشای اختیاری را اندازه گیری

نماید. در مقابل، برخی مطالعات به هر یک از موارد چک‌لیست، وزنی را بر اساس ارزیابی‌های تحلیلگران یا تجربه شخصی خود (سینگوی و دسای، ۱۹۷۱؛ فرت، ۱۹۷۹؛ هوکس و همکاران، ۲۰۰۲)، یا نوع معیار (کمی یا کیفی) مربوط به اطلاعات افشا شده (بوتوسان، ۱۹۷۱) و یا وسعت افشا (راب و همکاران، ۲۰۰۱) نسبت می‌دهند. به عبارت دیگر، یک شاخص وزنی مواردی را که از سودمندی بیشتری برخوردارند شناسایی می‌کند.

بدین ترتیب، بکارگیری چک‌لیست‌های افشا، انعطاف‌پذیری بالایی در برآورده ساختن نیازهای تحقیق دارد. با این حال، نوع و تعداد موارد لحاظ شده در این چک‌لیست‌ها وابسته به قضاوت است و اعتبار نتایج به میزان مناسب بودن چک‌لیست وابسته می‌باشد (حسن، ۲۰۰۸) و ایجاد یک چک‌لیست افشا در زمان خود، صراحتاً مصداقی برای روابط داخلی میان موارد مختلف اطلاعات نمی‌باشد (حسن و مارستون، ۲۰۱۰).

در تحقیقات داخلی، بهره‌گیری از چک‌لیست افشای اختیاری، سهم عمده‌ای را به خود اختصاص می‌دهد. کاشانی پور و همکاران (۱۳۸۸) از چک‌لیستی حاوی ۷۱ مورد افشای اختیاری در ۶ بخش پیشینه اطلاعاتی، نتایج تاریخی مهم، آماره‌های کلیدی غیرمالی، اطلاعات بخش‌ها، اطلاعات پیش‌بینی و بحث و تحلیل مدیریت استفاده نمودند. این چک‌لیست در شرایطی تدوین شده است که هنوز سازمان فرمت گزارش فعالیت هیئت‌مدیره را ارائه، و پیروی از آن را الزامی نکرده بود. از سال ۱۳۹۰ این امر الزامی گردید. هر چند تمامی موارد موجود در فرمت پیشنهادی سازمان، ماهیتاً الزامی نیستند و بیشتر برای بالا بردن قابلیت مقایسه است و اشاره به حداقل اطلاعاتی دارد که باید در یگ گزارش فعالیت هیئت‌مدیره از عملکرد افشا شود، اما تنوع در دیدگاه محققین نسبت به ارشادی و الزامی بودن آن دیده می‌شود که منجر به تفاوت در اندازه‌گیری شاخص افشای اختیاری شده است. همچنین، دستورالعمل نحوه گزارشگری اطلاعات مالی آتی و فرمت پیوست آن در سال ۱۳۹۱ به تصویب رسیده است که اختیاری بودن بسیاری از اطلاعات پیش‌بینی را منتفی می‌سازد. لذا مواردی در چک‌لیست کاشانی پور و همکاران (۱۳۸۷) وجود دارد که نیازمند بازنگری است، اما کماکان این چک‌لیست در تحقیقات اخیر بکار گرفته شده است (مهدوی و علیزاده طلاتپه، ۱۳۹۳؛ خواجه‌وی و علیزاده، ۱۳۹۳؛ ولی پور و همکاران، ۱۳۹۳؛ آقایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ ستایش و همکاران، ۱۳۹۳).

در میان تحقیقات دیگری هم که چک‌لیست‌های خود را توسعه داده‌اند (پورحیدی و

حسین پور، ۱۳۹۱؛ فروغی و آدینه جونقانی، ۱۳۹۱؛ خدای پور و محرومی، ۱۳۹۳؛ اسمعیل زاده مقری و شعربافی ۱۳۸۹؛ باغومیان و نقدی، ۱۳۹۳؛ نیکبخت و پورحسینی، ۱۳۹۴؛ سرلک و محمدی، ۱۳۹۴؛ ناصری و همکاران، ۱۳۹۴؛ صالحی و همکاران، ۱۳۹۱؛ حمیدیان و همکاران، ۱۳۹۶؛ پرندین و همکاران، ۱۳۹۳؛ بشیری منش و رحمانی، ۱۳۹۵؛ خدادادی و همکاران، ۲۰۱۰)، اغلب جزئیات مربوط به آنها موجود نمی‌باشد و در صورت دسترسی، حاوی برخی موارد الزامی نظیر هزینه تبلیغات و بازاریابی، تعهدات و بدهی و دارایی‌های احتمالی، تراز ارزی، حق حضور و پاداش اعضای هیئت مدیره، گزارشگری بر حسب قسمت‌های مختلف، برخی از پیش بینی‌های مدیریت، موظف یا غیرموظف بودن اعضای هیئت مدیره، حق الزحمه و هزینه حسابرسی می‌باشند. همچنین، در برخی از آنها با وجود ارائه تعریف مشابه از افشای اختیاری، تعداد موارد موجود در چک لیست از ۲۰ مورد تا ۲۴۶ مورد متغیر می‌باشد که بخشی از آن به علت تفاوت در میزان توجه محقق به جزئیات افشا می‌باشد.

افزون بر این، در اغلب این تحقیقات به جز تحقیقاتی که از چک لیست کاشانی پور و همکاران (۱۳۸۸) استفاده نموده‌اند، وزن موارد یکسان در نظر گرفته شده است. به عبارت دیگر، کمیت افشا را به مثابه کیفیت افشا در نظر گرفته‌اند. لازم به ذکر است، فرایند تدوین و اعتبارسنجی چک لیستهای قبلی در تحقیقات داخلی به روشنی بیان نشده است. تنها بشیری منش و همکاران (۱۳۹۵)، روایی و پایایی الگوی افشای اختیاری تدوین شده بر اساس تئوری ذینفعان را با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن بین نمره کل الگوی افشای اختیاری و نمره ابعاد الگوی افشای اختیاری مورد ارزیابی قرار می‌دهند. با این حال، مدل مزبور، امکان اندازه گیری افشا به صورت غیروزنی را فراهم می‌کند و شامل مواردی است که جنبه الزامی دارند.

با مرور پیشینه تحقیق و با در نظر داشتن قوت‌ها و کاستی‌ها در چک لیست‌های داخلی، تدوین مدلی جامع بر مبنای رویکرد ذینفعان که بتواند با در نظر گرفتن قوانین و الزامات گزارشگری، نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان از اطلاعات، و ساختار بازار سرمایه کشور، به نحوی مناسب کیفیت افشای اختیاری شرکت‌های ایرانی را اندازه گیری نماید ضرورت می‌یابد. از این رو، سوال اساسی پژوهش حاضر به این امر اختصاص دارد که ابعاد و موارد افشای اختیاری با اهمیت برای تامین نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان کدام است؟

روش شناسی

با توجه به اینکه یافته‌های این پژوهش، دانش کاربردی را در زمینه اندازه‌گیری افشای اختیاری توسعه می‌دهد؛ از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری و تحلیل اطلاعات، توصیفی و از نوع همبستگی می‌باشد.

فرایند تدوین و تعدیل مدل مفهومی

پژوهش حاضر، به دنبال طراحی چارچوبی جامع برای اندازه‌گیری کیفیت افشای اختیاری می‌باشد. برای تدوین چک‌لیست افشای اختیاری، در مرحله اول با مروری گسترده بر ادبیات تحقیق در زمینه افشای اختیاری و چک‌لیست‌های بکاررفته در تحقیقات پیشین (میک و همکاران، ۱۹۹۵؛ چو و ونگ بون، ۱۹۸۷؛ بوتوسان، ۱۹۹۷؛ دیپورز، ۲۰۰۰؛ هنیفا و کوک، ۲۰۰۲؛ چاو و گری، ۲۰۰۲؛ انگ و مک، ۲۰۰۳؛ بوئسو، ۲۰۰۴؛ پترسن و پلنبرگ، ۲۰۰۶؛ غزالی و ویتمن، ۲۰۰۶؛ باراکو، ۲۰۰۷؛ السعید، ۲۰۰۶؛ فرانسیس و همکاران، ۲۰۰۸؛ حسن، ۲۰۰۸؛ وانگ و همکاران، ۲۰۰۸؛ جیانگ و حییب، ۲۰۰۹؛ اخترالدین و همکاران، ۲۰۰۹؛ روف، ۲۰۱۱؛ لی، ۲۰۱۰؛ بینه، ۲۰۱۲؛ آلوز و همکاران، ۲۰۱۵؛ پتروا و همکاران، ۲۰۱۲؛ آلکرا، ۲۰۱۲؛ هو و همکاران، ۲۰۱۶؛ بشیری منش و همکاران، ۱۳۹۵) و فرمت پیشنهادی گزارش عملکرد هیئت‌مدیره سازمان بورس اوراق بهادار تهران^۱، ماتریس شاخص‌ها تدوین گردید.

برخی از این موارد به دلیل همپوشانی حذف گردید. زیرا افشای یک مورد به مثابه افشای مورد دیگر می‌باشد و یا علیرغم واژه‌های متفاوت برخاسته از محیط هر کشور، مفهوم مشترکی دارند. علاوه بر این، به جزئیات افشای موارد هم توجه شده است. برای مثال، اطلاعات کارکنان یک مفهوم کلی است که جنبه‌های مختلفی نظیر تحصیلات، سوابق تجربی، جنسیت و غیره را شامل می‌شود. لذا چنین مواردی به تفکیک در نظر گرفته شده‌اند. در ادامه، مواردی را که حداقل در سه چک‌لیست تکرار شده بودند (شامل ۲۵۶ مورد) انتخاب گردید.

۱. فرمت پیشنهادی مزبور، نقش مهمی در بهبود کیفیت افشای اختیاری شرکتها داشته است و با بررسی گزارش‌های عملکرد هیئت‌مدیره ۵۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مشاهده گردید که شرکتها به نحوی چشمگیر از سرفصلها و اطلاعات مندرج در آن پیروی می‌نمایند.

در مرحله بعد، از آنجا که هدف اندازه‌گیری افشای اختیاری است، با مطالعه دقیق قوانین، استانداردهای حسابداری و الزامات گزارشگری در ایران، موارد اجباری کنار گذاشته شدند و چک لیست بدست آمده، به ۲۰۹ مورد تقلیل یافت که بر مبنای رویکرد ذینفعان، در ده بخش؛ اطلاعات کلی و استراتژیک، رقابت و بازار محصول، تولید و فرآیندهای داخلی، کارکنان و سرمایه انسانی، بازاریابی و مشتری، عملکرد و اطلاعات مالی، اطلاعات پیش‌بینی، تجزیه و تحلیل ریسک، راهبری شرکتی و پاسخگویی اجتماعی و زیست‌محیطی دسته‌بندی گردید. اما از آنجا که افشای اختیاری، امری فراتر از الزامات قانونی است و بسته به نیازهای اطلاعاتی هر کشور تعریف می‌شود، چک لیست مزبور در اختیار پنج نفر از متخصصان در این زمینه قرار داده شد تا مواردی را که در فهرست ارائه شده وجود ندارد، اما در تصمیم‌گیری اهمیت دارد را بیان نمایند. در نهایت چک لیست با ۲۱۱ مورد استخراج گردید. در این مرحله، لازم بود برای افزایش کارایی چنین پیمایشی، تا حد امکان موارد موجود در بخش‌هایی نظیر استراتژی‌ها، اهداف، نسبت‌های مالی و غیره که به تفکیک لحاظ شده بودند خلاصه شوند (حاوی ۱۵۱ مورد) و جهت تعیین اهمیت هر یک از موارد در تصمیم‌گیری (با استفاده از طیف لیکرت پنج تایی)، در اختیار افراد خبره قرار داده شود.

جامعه و نمونه

جامعه خبرگان شامل تحلیلگران مالی، حسابداران رسمی، اساتید دانشگاه، اعضای هیئت نظارت بر ناشران بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. تحلیلگران افراد مناسبی جهت تعیین اهمیت اطلاعات از دید استفاده‌کننده می‌باشند. دلیل انتخاب حساب‌برسان و اعضای هیئت نظارت بر ناشران بورسی، آگاهی آنها از استانداردهای حسابداری، الزامات افشای اجباری و اهمیت اطلاعات افشا شده می‌باشد. از آنجا که ممکن است افراد دانشگاهی، تنها معلومات تئوریک در زمینه افشا داشته باشند و نظرات ایشان متفاوت با نظر استفاده‌کنندگان از اطلاعات باشد، شرط لازم برای شمول آنها در پنل خبرگان داشتن تجربه کاری مرتبط در موسسات سرمایه‌گذاری و تامین سرمایه می‌باشد. ماهیت چنین پیمایشی ایجاب می‌نماید تا اهمیت هر یک از موارد جداگانه تعیین گردد و پرسیدن سوالات کلی نمی‌تواند هدف مدنظر را تامین نماید. لذا، از آنجا که تعداد موارد موجود در چک لیست زیاد می‌باشد، برای افزایش روایی پاسخ‌ها، محقق در طول فرایند پاسخگویی به

سوالات حضور داشته است تا از کیفیت پیمایش اطمینان حاصل گردد. با ۵۰ نفر از خبرگان در حوزه‌های مختلف جهت هماهنگی تماس حاصل گردید. بر اساس مراجعات صورت گرفته و میزان همکاری خبرگان، تعداد ۳۱ پرسشنامه تکمیل و اطلاعات آن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد پاسخ‌دهنده در هر گروه به شرح جدول ۱ می‌باشد.

جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناسی پاسخ‌دهندگان بر اساس حوزه فعالیت

گروه پاسخ‌دهندگان	حسابرسان	استادان	تحلیلگران	هیئت نظارت بر ناشران
تعداد پاسخ‌دهندگان	۴	۸	۱۴	۵
رشته تحصیلی	مدیریت مالی	۰	۱۱	۴
	حسابداری	۴	۳	۱
سطح تحصیلات	کارشناسی ارشد	۳	۳	۲
	دکتری	۱	۸	۳
سابقه حرفه‌ای	۱۵-۱۰	۱	۷	۲
	۱۵ سال به بالا	۳	۵	۳

یافته‌ها

در این پژوهش ابتدا ساختار، روایی و پایایی پرسشنامه بررسی گردید و سپس با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی دو مرتبه‌ای مدل پژوهش برآورد گردید و بارهای عاملی و معادلات ساختاری با استفاده از آزمون t آزمون شد. با توجه به کم بودن حجم نمونه‌ی مورد مطالعه، از نرم افزار R و روش حداقل مربعات جزئی^۹ جهت برازش مدل تحلیل عاملی استفاده شده است.

ارزیابی روایی و پایایی پرسشنامه

شاخص‌های روایی سازه^{۱۱} پایایی^{۱۱} برای تمامی ابعاد و متغیرهای افشای اختیاری محاسبه گردید. در صورت مناسبت سازه‌ها انتظار می‌رود مقدار روایی سازه بیش از ۰/۵ و مقدار پایایی نیز بیش از ۰/۷ باشد. نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده تایید سازه‌ها از حیث روایی و پایایی می‌باشد.

جدول ۲: شاخص‌های روایی و پایایی

متغیرهای پنهان	روایی (AVE)	پایایی (CR)	ضریب تعیین
اطلاعات کلی و استراتژیک	۰/۵۲۸	۰/۸۸۶	۰/۳۸۲
رقابت و بازار محصول	۰/۶۲۶	۰/۹۳۱	۰/۲۵۸
تولید و فرایندهای داخلی	۰/۴۳۹	۰/۹۲۵	۰/۷۱۸
کارکنان و سرمایه انسانی	۰/۶۴۸	۰/۹۵۲	۰/۶۷۱
بازاریابی و مشتری	۰/۵۱۴	۰/۹۱۴	۰/۶۶۰
عملکرد و اطلاعات مالی	۰/۴۴۶	۰/۹۰۸	۰/۱۴۲
اطلاعات پیش‌بینی	۰/۶۵۶	۰/۹۱۱	۰/۲۷۷
تجزیه و تحلیل ریسک	۰/۸۴۶	۰/۹۰۹	۰/۳۴۱
راهبری شرکتی	۰/۵۰۵	۰/۹۳۰	۰/۳۶۷
پاسخگویی اجتماعی و زیست محیطی	۰/۶۱۲	۰/۹۵۷	۰/۶۷۶

شاخص نیکویی برازش مدل^{۱۲}، سازش بین کیفیت مدل ساختاری و مدل اندازه‌گیری شده را نشان می‌دهد. مقدار محاسبه شده این شاخص ۰/۷۲۱ می‌باشد که با توجه به بیشتر بودن آن از ۰/۵، نشان دهنده برازش مناسب مدل است. به عبارت دیگر، داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و مبانی نظری تحقیق، برازش مناسبی دارد که بیانگر همسو بودن سوالات با سازه‌های نظری می‌باشد.

نتایج تحلیل عاملی تأییدی

تحلیل عاملی تأییدی، یک روش محاسبه روائی سازه است و نشان می‌دهد که آیا مقیاس طراحی شده (چک‌لیست افشای اختیاری) برای اندازه‌گیری کیفیت افشای اختیاری مناسب است یا خیر. لذا، در این پژوهش ارتباط بین متغیرهای پنهان (عامل‌ها) و متغیرهای آشکار (گویه‌ها)، با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی یا همان مدل اندازه‌گیری مورد آزمون قرار گرفته است. بار عاملی محاسبه شده در این روش، با مفهوم همبستگی تفسیر می‌شود. هرچه بار یک شاخص در یک عامل بیشتر باشد، در هنگام تفسیر وزن بیشتری به آن اختصاص داده می‌شود. در نهایت بارهای عاملی مرتبه اول و دوم محاسبه و تمام معادلات اندازه‌گیری با استفاده از آماره t ، آزمون گردید. در ادامه، براساس بارهای عاملی حاصل برای هر سازه، اقدام به شناسایی و حذف زیرعامل‌های نامناسب در سازه‌ها گردید. در تحلیل عاملی مرتبه اول، با توجه به اینکه برخی از زیرمعیارها دارای بار عاملی کمتر از مقدار استاندارد (۰/۵) بوده‌اند، این مقادیر حذف شدند.

از میان ۱۵۱ زیرمعیار تعریف شده در کل، تعداد ۲۹ زیرمعیار حذف شده و مدل نهایی با ۱۲۲ زیرمعیار برازش شده است. تمامی بارهای عاملی مربوط به مرتبه دوم مدل و معناداری آن‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاکی از آن است که سازه‌های مورد نظر به درستی در مدل برازش یافته و دارای بارهای عاملی معنادار و بزرگتر از مقدار ۰/۵ هستند. علاوه بر این، مدل پژوهش در حالت قدر مطلق معناداری ضرایب (t-value) بررسی گردید. تمام ضرایب مسیر و بارهای عاملی در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار می‌باشند، که نشان‌دهنده همسویی سوالات پرسشنامه برای اندازه‌گیری مفاهیم می‌باشد.

جدول ۳: نتایج تحلیل عاملی تأییدی برای ۱۰ بعد اطلاعاتی

ابعاد اطلاعاتی	بار عاملی	آماره از مون	p-مقدار	نتیجه
اطلاعات کلی و استراتژیک	۰/۶۱۸	۴/۲۳۰	۰/۰۰۰	معنادار
رقابت و بازار محصول	۰/۵۰۸	۳/۱۸۰	۰/۰۰۴	معنادار
تولید و فرایندهای داخلی	۰/۸۴۷	۸/۶۰۰	۰/۰۰۰	معنادار
کارکنان و سرمایه انسانی	۰/۸۱۹	۷/۷۰۰	۰/۰۰۰	معنادار
بازاریابی و مشتری	۰/۸۱۳	۷/۵۱۰	۰/۰۰۰	معنادار
عملکرد و اطلاعات مالی	۰/۳۷۶	۲/۱۹۰	۰/۰۳۷	معنادار
اطلاعات پیش‌بینی	۰/۵۲۶	۳/۳۳۰	۰/۰۰۲	معنادار
تجزیه و تحلیل ریسک	۰/۵۸۴	۳/۸۸۰	۰/۰۰۱	معنادار
راهبری شرکتی	۰/۶۰۶	۴/۱۰۰	۰/۰۰۰	معنادار
پاسخگویی اجتماعی و زیست محیطی	۰/۸۲۲	۷/۷۷۰	۰/۰۰۰	معنادار

همچنین، با توجه به انتخاب طیف لیکرت پنج‌تایی برای سوالات پرسشنامه، آزمون مقایسه میانگین انجام شد تا مشخص شود آیا میانگین پاسخها با متوسط مقدار سه (عدد وسط طیف لیکرت) تفاوت معنادار دارد یا خیر. نتایج آزمون مزبور نشان می‌دهد ۱۲۲ مورد از شاخص‌های اطلاعاتی، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، در اندازه‌گیری کیفیت افشای اختیاری موثر می‌باشند. بنابراین، مدل نهایی هم در تحلیل عاملی معتبر می‌باشد و هم در آزمون t، اهمیت آن از دید استفاده‌کنندگان تأیید شده است (با توجه به تعداد بالای این

شاخص‌ها، نگاره مربوط به نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای ۱۲۲ مورد مزبور در مقاله آورده نشده است).

با توجه به میانگین وزن‌های نسبت داده شده به موارد در هر طبقه از اطلاعات، طبقه اطلاعات کلی و استراتژیک با میانگین ۳/۹۲ و پاسخگویی اجتماعی و زیست‌محیطی با میانگین ۲/۹۳ به ترتیب بیشترین و کمترین اهمیت را از دید استفاده‌کنندگان دارند.

جدول ۴: اطلاعات مربوط به موارد افشای اختیاری

وزن	بار عاملی	موارد افشا	وزن	بار عاملی	موارد افشا
			اطلاعات کلی و استراتژیک		
۳/۶۸		۷-۸۰ فرجه تدافعی			۱ ساختار/چارت سازمانی
۳/۶۸	۰/۶۶	۱-۸۱ گردش سرمایه جاری	-		۲ فرهنگ سازمانی و ارزشهای اخلاقی
۳/۶۸		۲-۸۱ گردش کل داراییها			۱-۳ بیان ماموریت
۳/۶۸		۳-۸۱ گردش دارایی‌های ثابت	۴/۰۶	۰/۵۱	۲-۳ بیان چشم انداز
۳/۶۸		۴-۸۱ گردش موجودی کالا	۴/۰۶		۴ تاریخچه فعالیت شرکت (فراتر از استاندارد شماره ۱)
۳/۶۸		۵-۸۱ گردش مواد و کالای نیمه ساخته			۱-۵ استراتژی و اهداف-تولید
۳/۶۸		۶-۸۱ میانگین سنی موجودی کالا	۳/۹۴	۰/۷۸	۲-۵ استراتژی و اهداف مالی
۳/۶۸		۷-۸۱ دوره وصول مطالبات	۳/۹۴		۳-۵ استراتژی و اهداف بازاریابی
۳/۶۸		۸-۸۱ گردش عملیات	۳/۹۴		۴-۵ استراتژی و اهداف اجتماعی
۳/۶۸		۹-۸۱ موجودی کالا به سرمایه در گردش	۳/۹۴		۵-۵ استراتژی و اهداف زیست محیطی
۳/۶۸		۱۰-۸۱ دوره پرداخت به بستکاران	۳/۹۴		۶-۵ استراتژی و اهداف توسعه منابع انسانی
۳/۹۴	۰/۷	۱-۸۲ نسبت بدهی	۳/۹۴		۱-۶ برنامه‌های آتی توسعه کمی و کیفی محصولات
۳/۹۴		۲-۸۲ نسبت پوشش بدهی	۴/۲۳	۰/۸۴	۲-۶ برنامه‌های آتی مالی
۳/۹۴		۳-۸۲ نسبت بدهی به ارزش ویژه	۴/۲۳		۳-۶ برنامه‌های آتی فروش و بازاریابی
۳/۹۴		۴-۸۲ نسبت بدهی جاری به ارزش ویژه	۴/۲۳		۴-۶ برنامه‌های آتی اجتماعی
۳/۹۴		۵-۸۲ نسبت بدهی بلندمدت به ارزش ویژه	۴/۲۳		۵-۶ برنامه‌های آتی زیست محیطی
۳/۹۴		۶-۸۲ نسبت دارایی ثابت به ارزش ویژه	۴/۲۳		۶-۶ برنامه‌های آتی منابع انسانی
۳/۹۴		۷-۸۲ نسبت پوشش هزینه‌های مالی	۴/۲۳		۷-۶ برنامه‌های آتی حوزه تکنولوژی
۳/۹۴		۸-۸۲ نسبت مالکانه	۴/۲۳		
۳/۹۴		۹-۸۲ نسبت بدهی به ارزش بازار سهام	۴/۱۹	۰/۸۱	۷ اقدامات جاری برای رسیدن به اهداف
۳/۹۴		۱۰-۸۲ وجه نقد عملیاتی به بدهی	۳/۲۶	۰/۶۷	۸ تعریف زمان برای هر هدف
۴/۰۳	۰/۸۱	۱-۸۳ ROA	۳/۵۲	۰/۸	۱-۹ تاثیر استراتژی بر نتایج فعلی
۴/۰۳		۲-۸۳ بازده نقدی دارایی‌ها	۳/۵۲		۲-۹ تاثیر استراتژی بر نتایج آتی
۴/۰۳		۳-۸۳ بازده دارایی‌های ثابت	۴	۰/۷۳	۱۰ وضعیت پیشرفت پروژه‌های برنامه ریزی شده در سال جاری

وزن	بار عاملی	موارد افشا	وزن	بار عاملی	موارد افشا
۴/۰۳		۴-۸۳ بازده سرمایه گذاری‌های بلندمدت	۴/۱۳	۰/۵۹	۱-۱۱ عملکرد و دستاوردهای مهم شرکت کلی
۴/۰۳		۵-۸۳ حاشیه سود ناخالص یا حاشیه فروش	۴/۱۳	۰/۶	۲-۱۱ عملکرد و دستاوردهای مهم شرکت به تفکیک بخشها
۴/۰۳		۶-۸۳ نسبت سود عملیاتی به فروش	۳/۷۷	۰/۷۵	۱۲ مروری بر رخدادهای اصلی (چالشها)
۴/۰۳		۷-۸۳ حاشیه سود خالص	رقابت و بازار محصول		
۴/۰۳		۸-۸۳ فروش سر به سر	۳/۸۷	۰/۷۸	۱-۱۳ توضیح درباره وضعیت کلی صنعت در ایران
۴/۰۳		۹-۸۳ بازده سرمایه در گردش	۳/۸۷		۲-۱۳ توضیح درباره وضعیت کلی صنعت در جهان
۴/۰۳		۱۰-۸۳ شاخص سودمندی تسهیلات	۴/۱۶	۰/۸۳	۱۴ تحلیل جایگاه شرکت در صنعت و بیان نقاط قوت و ضعف
۴/۰۳		۱۱-۸۳ ROE	۳/۹۷	۰/۸۱	۱۵ بازارهای اصلی و ویژگیهای خاص این بازارها
۴/۰۳		۱۲-۸۳ بازده ارزش بازار	۳/۹	۰/۸۷	۱۶ بازارهای جدید
۴/۰۳		۱۳-۸۳ هزینه سرمایه	۳/۷۴	۰/۷۹	۱۷ موانع ورود به بازارها
۴/۱	۰/۸۲	۱-۸۴ نسبت نقدشوندگی سود	۳/۹	۰/۵۳	۱۸ تاثیر موانع ورود بر سودهای آینده
۴/۱		۲-۸۴ جریان نقدی سهام	۴/۱۳	۰/۷۸	۱۹ سهم بازار
۴/۱		۳-۸۴ توان پرداخت سود نقدی	۳/۹	۰/۸۹	۲۰ رقبای اصلی
۴/۱		۴-۸۴ ارزش دفتری سهام	۳/۷۱	۰/۸	۲۱ تاثیر رقابت بر سودهای آتی
۴/۱		۵-۸۴ ارزش بازار به ارزش دفتری سهم	۳/۷۴	۰/۸۴	۲۲ تاثیر رقابت بر سودهای جاری
۴/۱		۶-۸۴ P/E	تولید و فرایندهای داخلی		
۳/۱۹	۰/۵۲	۸۵ تفسیر نسبتها و تحلیل تغییرات در نسبتهای مالی زیر ۲۰٪	۳/۴۵	۰/۵۳	۲۳ تشریح ویژگی‌های خاص محصولات/خدمات
-		۸۶ تحلیل تغییرات کمتر از ۲۰٪ در اقلام صورت سود و زیان	۳/۶۸	۰/۶۶	۲۴ تشریح تکنولوژی تولید و مقایسه آن با رقبا
-		۸۷ اقلام سود و زیان به تفکیک خطوط تولید	۳/۴۵	۰/۶۴	۲۵ تغییرات در روشهای تولید/خدمات (توسعه محصول یا خدمات)
-		۸۸ مقایسه انحرافات نرخ و مقدار فروش و اقلام بت کلای فروش رفته	-		۲۶ سرمایه گذاری در تولید/خدمات
-		۸۹ مقایسه اقلام واقعی سود زیان با پیش‌بینی‌ها برای چند سال	-		۲۷ نسبت تولید به ظرفیت اسمی
-		۹۰ تحلیل تغییرات کمتر از ۲۰٪ در اقلام ترازنامه	۳/۳۹	۰/۷۵	۲۸ پیروی از استانداردها و هنجارهای کیفیت محصول/خدمات
-		۹۱ تحلیل تغییرات در منابع اصلی نقدینگی و مصارف نقدی عمده	۳/۱۶	۰/۷	۲۹ اطلاعاتی درباره کیفیت مواد اولیه
۴/۰۳	۰/۴۸	۹۲ بیان سیاستهای مالی و اعتباری شرکت	۳/۲۹	۰/۶۱	۳۰ ترکیب مواد اولیه محصول
-		۹۳ مقایسه عملکرد مالی و عملیاتی بیش از ۲ سال	۳/۴۸	۰/۵۳	۳۱ فهرست تامین کنندگان مواد اولیه داخلی و خارجی
-		۹۴ استفاده از نمودار و تصاویر	۳/۱۳	۰/۶۱	۳۲ میزان روابط با تامین کنندگان مواد اولیه و برنامه برای تعامل بهتر
۳/۳۵	۰/۷۵	۹۵ عملکرد قیمت سهم در رابطه با شاخص بازار سهم	۳/۱۳	۰/۷۹	۳۳ اقدامات در مورد سیستمهای تضمین کیفیت (EFQM, IMS)
۳/۴۵	۰/۶۱	۹۶ تحلیل روند تغییرات قیمت‌های سهم	۳/۲۳	۰/۸	۳۴ اقدامات مربوط به بهبود کیفیت خطوط تولید و محصولات
۳/۲۷	۰/۷۸	۹۷ اطلاعات اصلی معاملات سهام برای بیشتر از سه سال	-		۳۵ توقفهای خط تولید و تحلیل آن
۳/۴۲	۰/۷۱	۹-۹۸ مقایسه رتبه افشای شرکت با شرکتهای همگروه صنعت	-		۳۶ درصد ضایعات تولید
۳/۴۲		۲-۹۸ مقایسه رتبه نقدشوندگی شرکت با همگروهان صنعت	۳/۷۱	۰/۴۷	۳۷ شاخص کارایی فرایند و بهره وری مواد
۴/۰۶	۰/۶۹	۹۹ روند DPS در سالهای قبل و تحلیل آن	۳/۴۵	۰/۶۷	۳۸ اقدامات انجام شده در زمینه IT و اتوماسیون اداری
۴/۰۳	۰/۸۱	۱۰۰ روند EPS برای بیشتر از ۲ سال	۳/۱	۰/۶۷	۳۹ وجود واحد تحقیق و توسعه (اطلاعات کیفی از عملکرد آن)

ارائه شاخص کیفیت افشای اختیاری متناسب با محیط گزارشگری ...

۲۰۹

وزن	بار عاملی	موارد افشا	وزن	بار عاملی	موارد افشا
		اطلاعات پیش بینی			
۴/۲۹	۰/۸۷	۱۰۱ پیش بینی مخارج سرمایه‌ای	۲/۸۴	۰/۷۵	۴۰ اطلاعات کیفی از عملکرد واحدهای تولید و واحدهای وابسته
۴	۰/۸۳	۱۰۲ پیش بینی مخارج تحقیق و توسعه	۳/۴۸	۰/۵	۴۱ اشاره به قراردادهای و موافقت نامه‌های تجاری
۴/۱	۰/۹۲	۱۰۳ پیش بینی رشد بازار	۳/۰۶	۰/۸	۴۲ اشاره به علائم و نامهای تجاری
۴/۱	۰/۹	۱۰۴ سهم بازار پیش بینی شده	۳/۱	۰/۷۳	۴۳ اقدامات انجام شده در زمینه حذف فعالیتهای فاقد ارزش افزوده
۴	۰/۸۸	۱۰۵ پیش بینی اندازه بازار	۲/۸۴	۰/۵۹	۴۴ گواهینامه‌ها و جوایز اخذ شده در سال جاری
		تجزیه و تحلیل ریسک			
۳/۹۷	۰/۵	۱۰۶ صورت جریان وجوه نقد پیش بینی شده	۲/۸۱	۰/۷۱	۴۵ نرخ نگهداری کارکنان
۴/۰۶	۰/۷	۱۰۷ پیش بینی منابع و مصارف نقدی	۲/۷۷	۰/۷	۴۶ جزئیات و علل تغییرات در تعداد کارکنان طی زمان یا بخش‌ها
-		۱۰۸ پیش بینی ارزش بازار سهام	-		۴۷-۱ اطلاعات کارکنان بر اساس جنسیت
۴/۱۳	۰/۸۹	۱۰۹ تجزیه و تحلیل ریسکهای موجود	-		۴۷-۲ اطلاعات کارکنان بر اساس نوع قرارداد
۳/۹۷	۰/۹۵	۱۱۰ تأثیرات احتمالی ریسکها بر نتایج و عملیات آتی	-		۴۷-۳ اطلاعات کارکنان بر اساس تحصیلات
۳/۸۱	۰/۹۲	۱۱۱ راه حل‌ها برای مدیریت ریسکها	-		۴۷-۴ اطلاعات کارکنان بر اساس سوابق تجربی
		راهبری شرکتی	-		۴۷-۵ اطلاعات کارکنان بر اساس محل خدمت (بخش‌ها)
-		۱۱۲ سامی و مالکیت سهامداران زیر ۱٪ و جداگانه	-		۴۷-۶ اطلاعات کارکنان به تفکیک دفاتر شرکت
-		۱۱۳ سامی و مالکیت سهامداران بیش از ۱٪ فراتر از یکسال	-		۴۷-۷ اطلاعات کارکنان به تفکیک حقوق
-		۱۱۴ توصیف روابط با سهامدار نهادی	-		۴۷-۸ اطلاعات کارکنان بر اساس سن
-		۱۱۵ سامی مدیران ارشد اجرایی	-		۴۷-۹ مقایسه اطلاعات کارکنان طی سالهای گذشته
-		۱۱۶ تاریخ انتصاب و سمت مدیران ارشد اجرایی	۲/۹	۰/۸۴	۴۸ سرمایه گذاری در ERP (برنامه ریزی منابع انسانی)
-		۱۱۷ سوابق آموزشی و حرفه‌ای مدیران اجرایی	-		۴۹ متوسط دستمزد و مزایای ماهانه و هزینه‌های پرسنلی
-		۱۱۸ تعداد سهم در مالکیت مدیران اجرایی	-		۵۰ متوسط ساعات کار عادی و اضافه کاری در ماه
۳/۵۸	۰/۵۹	۱۱۹ حقوق و مزایای مدیران اجرایی	۲/۸۷	۰/۸	۵۱ رضایت کارکنان
-		۱۲۰ مسئولیتهای همزمان مدیران در هیئت مدیره شرکتهای دیگر	۳/۴۸	۰/۵۸	۵۲ شاخص‌های بهره‌وری و رقبلیت پذیری کارکنان
۳/۵۸	۰/۶۱	۱۲۱ سوابق عضویت قبلی در هیئت مدیره سایر شرکتهای طی ۵ سال	۲/۴۸	۰/۷۴	۵۳ نظارت بر نیروی کار
۳/۴۸	۰/۶۷	۱۲۲ مبلغ حقوق و مزایا/ حق الزحمه اعضای موظف هیئت مدیره	۲/۸۴	۰/۹۱	۵۴ برگزاری دوره‌های آموزشی
۳/۴۲	۰/۷۹	۱۲۳-۱ اطلاعات درباره تعداد جلسات (تاریخها)	۲/۷۱	۰/۹	۵۵ ماهیت دوره‌های آموزشی
۳/۴۲	۰/۷۹	۱۲۳-۲ وضعیت حضور اعضا در جلسات	۲/۹	۰/۹۲	۵۶ مبلغ صرف شده در آموزش یا سرانه آموزش
۳/۳۹	۰/۸	۱۲۴ سوابق آموزشی و حرفه‌ای اعضا	۲/۸۴	۰/۸۴	۵۷ تعداد کارکنان آموزش دیده و تحت آموزش
۳/۲۳	۰/۶۱	۱۲۵ مسئولیتهای اعضای غیرموظف حقیقی در شرکتهای دیگر	۲/۶۸	۰/۸۹	۵۸ ساعات آموزش و تغییرات آن نسبت به سال قبل
۳/۴۸	۰/۶۹	۱۲۶ تعداد سهام در مالکیت اعضای هیئت مدیره (بجز کمیته حسابرسی) وثیقه باشد)	۲/۹۷	۰/۸۷	۵۹ اثربخشی آموزش
۳/۷۴	۰/۵۸	۱۲۷ تشریح سیاست پاداش مدیرعامل و اعضای هیئت مدیره	۲/۶۵	۰/۸۸	۶۰ کار تیمی کارکنان
۳/۱۳	۰/۸۱	۱۲۸ شرحی از فعالیت و اقدامات کمیته‌ها (بجز کمیته حسابرسی)	۲/۴۸	۰/۷۴	۶۱ مشارکت کارکنان (سیستم انتقادات و پیشنهادات و غیره)
			۲/۷۴	۰/۸۴	۶۲ سیاست و معیارهای استخدام (طرح طبقه بندی مشاغل و غیره)

وزن	بار عاملی	موارد افشا	وزن	بار عاملی	موارد افشا
۲/۹	۰/۷۹	۱۲۹ اسامی اعضای کمیته‌ها	۲/۶۵	۰/۸۷	۶۳ ضریب تعداد حوادث و شدت حوادث
۲/۶۵	۰/۶۵	۱-۱۳۰ تعداد جلسات کمیته‌ها طی سال	۲/۸۱	۰/۸۷	۶۴ اقدامات صورت گرفته درباره امنیت و بهداشت در محل کار
۲/۶۵	۰/۶۵	۲-۱۳۰ وضعیت حضور اعضا در جلسات کمیته‌ها	۲/۷۱	۰/۸۹	۶۵ اقدامات صورت گرفته در جهت رفاه کارکنان
۲/۵۸	۰/۵۹	۱۳۱ ارائه برنامه جهت تشکیل کمیته‌های جدید	بازاریابی و مشتری		
۲/۸۱	۰/۸۶	۱۳۲ حق الزحمه حسابرسی به تفکیک نوع حسابرسی	۳/۴۸	۰/۶۸	۶۶ مبلغ تخفیفات به تفکیک هر محصول
۲/۸۴	۰/۷۷	۱۳۳ اسامی و سوابق تیم حسابرسی	۳/۳۵	۰/۸۱	۶۷ مکان محصول(اینترنت، فروش مستقیم، خرده یا عمده فروشی)
۳/۱۹	۰/۷۴	۱۳۴ توضیحاتی از اقدامات در کمیته و واحد حسابرسی داخلی	۳/۳۹	۰/۷۹	۶۸ روش توزیع (مورگ، انحصاری، گزینشی)
پاسخگویی اجتماعی و زیست محیطی			۳/۶۵	۰/۷۲	۶۹ سیاستهای قیمت گذاری (نقوذ، کاست پلاس، گزاف و غیره)
۲/۸۷	۰/۷۳	۱۳۵ امنیت محصولات (ممیزی‌های CE اروپا و غیره)	۳/۳۹	۰/۷۲	۷۰ نوع تخفیفات یا سیاستهای تشویقی
۲/۹۷	۰/۸۴	۱۳۶ اقدامات در جهت حمایت زیست محیطی	-	-	۷۱ آمار فروش به تفکیک توزیع جغرافیایی
۲/۹	۰/۸۵	۱۳۷ شاخص‌های ارزیابی زیست محیطی (EIA)	۳/۲۶	۰/۵۶	۷۲ مشارکت مشتری
۲/۷۱	۰/۷۷	۱۳۸ اخذ جوایز زیست محیطی	۳/۶۸	۰/۵۲	۷۳ ترکیب مشتریان عمده
۲/۸۷	۰/۸۷	۱۳۹ اقدامات در تبعیت از لیسانس‌ها، قوانین زیست محیطی	۳/۵۸	۰/۶۲	۷۴ اقدامات انجام شده برای شناسایی مشتریان و بازارهای جدید
۳/۴۵	۰/۶۵	۱۴۱ گزارش میزان حامل‌های انرژی به تفکیک	۳/۷۱	۰/۷۹	۷۵ سطح رضایت مشتری
۳/۶۱	۰/۷۵	۱۴۲ روند مصرف انرژی در مقایسه با سالهای قبل	۳/۳۹	۰/۸۱	۷۶ اقدامات انجام شده برای افزایش رضایت مشتری
۳/۳۹	۰/۸۶	۱۴۳ اقدامات صورت گرفته برای مدیریت مصرف انرژی	۳/۱۰۳	۰/۷۶	۷۷ میزان شکایات مشتریان و زمان پاسخگویی
۳/۲۳	۰/۷۸	۱۴۴ میزان تخفیفات در اثر صرفه‌جویی انرژی یا حذف جرایم	۳/۲۳	۰/۷۴	۷۸ تشریح فعالیتهای مربوط به خدمات پس از فروش
۳/۲۳	۰/۸۲	۱۴۵ شاخص بهره‌وری انرژی	عملکرد و اطلاعات مالی		
۲/۵۸	۰/۸۷	۱۴۶ کمکه‌های عام المنفعه	-	-	۷۹ گزیده اطلاعات مقایسه‌ای صورتهای مالی بیشتر از سه سال
۲/۲۹	۰/۷۳	۱۴۷ عضویت در نهادهای اجتماعی، فرهنگی،	۳/۶۸	۰/۷۷	۱-۸۰ نسبت آنی
۲/۵۸	۰/۷۴	۱۴۸ ارائه برنامه‌ها و هزینه‌های اجتماعی	۳/۶۸		۲-۸۰ نسبت جاری
۲/۳۹	۰/۷۲	۱۴۹ اقدامات انجام شده در راستای شعارهای ملی	۳/۶۸		۳-۸۰ نسبت دارایی جاری به کل داراییها
۲/۹۴	۰/۷۵	۱۵۰ صورت ارزش افزوده	۳/۶۸		۴-۸۰ نسبت پول نقد
۲/۸۷	۰/۷۵	۱۵۱ نسبت‌های ارزش افزوده	۳/۶۸		۵-۸۰ نسبت گردش نقدی
			۳/۶۸		۶-۸۰ نسبت کفایت نقدی

جدول ۴ حاوی موارد افشای اختیاری به تفکیک ابعاد اطلاعاتی می‌باشد. مواردی که وزن آن درج نشده است، همان شاخص‌هایی می‌باشند که بواسطه بار عاملی کمتر از ۰/۵ در مدل نهایی حذف شده‌اند. علاوه بر این، وزن مربوط به هر مورد بر اساس میانگین نظرات پاسخ‌دهندگان تعیین گردیده است. بدین ترتیب، مدل مزبور امکان اندازه‌گیری افشای اختیاری را به روش وزنی و غیروزنی فراهم می‌آورد.

$$UVDI_{i,t} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n d_j \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$WVDI_{i,t} = \frac{\sum_{j=1}^n w_j d_j}{\sum w} \quad \text{رابطه (۲)}$$

$UVDI_{i,t}$: شاخص غیروزنی افشای اختیاری برای شرکت i ، d_j تعداد اطلاعات افشا شده توسط شرکت i ، n حداکثر اطلاعات مورد انتظار افشا شده (۱۸۰ مورد) می‌باشد.
 $WVDI_{i,t}$: شاخص وزنی افشای اختیاری است که w_j وزن متناسب به هر یک از موارد افشا و $\sum w$ جمع وزن‌ها (۶۳۵.۸۱) می‌باشد.

این مدل نسبت به مدل‌های پیشین جزئیات بیشتری را مورد توجه قرار می‌دهد و با الگوی معرفی شده توسط بشیری منش و رحمانی (۱۳۹۵)، تا حد زیادی از حیث انتخاب رویکرد ذینفعان در طبقه‌بندی اطلاعات و جزئیات آن مطابقت دارد. با این تفاوت که موارد اجباری در مدل مزبور کنار گذاشته شده است و موارد اختیاری نظیر اطلاعات کارکنان، برخی اطلاعات درباره مدیران اجرایی که نه تنها در این مدل بلکه در سایر مدل‌ها حضور داشتند در مدل حاضر تأیید نگردیده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در میان رویکردهای متفاوت برای اندازه‌گیری کیفیت افشای اختیاری، تحلیل محتوا و چک لیست‌های افشا نه تنها مبتنی بر ابزار افشا می‌باشند بلکه قابلیت اجرا برای بخش خاصی از اطلاعات یا کلیه جنبه‌های اطلاعاتی را دارند. از آنجا که در تحلیل محتوا، واحدهای متنی از نظر تعداد واژه‌ها و جملات، مبنای تحلیل می‌باشند، میزان موفقیت آن به تعریف جامع و کاملی از لغات مرتبط با هر مورد از افشای اختیاری و معنای لغت در جمله وابسته است. واژه‌نامه‌های تعریف شده در تحقیقات خارجی، بیشتر بر اطلاعات رو به آینده (بیاتی و همکاران، ۲۰۰۴) یا سرمایه فکری (بونتیس، ۲۰۰۳) متمرکز بوده است که ماهیت روایت گونه دارند. با وجود تلاش‌هایی که برای در نظر گرفتن ویژگی‌های دیگر مرتبط با کیفیت افشا نظیر گستردگی، عمق و غیره، علاوه بر پوشش افشا، در مورد کلیه بخش‌های اطلاعات که حاوی لغت، عدد و تصاویر می‌باشد با محدودیت روبرو است. علاوه بر این، نرم افزاری سازگار با فایل‌های متنی فشرده و به زبان فارسی وجود ندارد. بدین

ترتیب، چک لیست افشای اختیاری نه تنها ابعاد متفاوتی از اطلاعات را در نظر می‌گیرد، بلکه خطاهای مربوط به تحلیل محتوا را ندارد و بر اساس محیط و نیازهای اطلاعاتی هر کشور قابل توسعه است. چک لیست‌هایی که در تحقیقات داخلی بکار گرفته شده‌اند، با ایراداتی همراه بودند. لذا بر اساس مبانی نظری و تجربی مربوطه، الزامات گزارشگری موجود و اهمیت اطلاعات از دید استفاده‌کنندگان، چک لیستی حاوی ۱۲۲ مورد در ۱۰ بعد اطلاعاتی تدوین و ارائه گردید که امکان اندازه‌گیری کمیت و کیفیت افشای اختیاری (میزان اهمیت هر شاخص) را دارد. این مدل می‌تواند به عنوان مبنای مناسبی برای اندازه‌گیری کلیه جنبه‌های افشای اختیاری و یا بخش خاصی از اطلاعات در تحقیقات داخلی بکار گرفته شود. همچنین، نتایج این تحقیق، اطلاعات مفیدی را درباره اهمیت اطلاعات افشا شده در اختیار مدیران قرار می‌دهد تا با برقراری تعامل میان منفعت و هزینه بالقوه آن اقدام به افشای اختیاری اطلاعات نمایند.

یادداشت‌ها

1. International Accounting Standards Board (IASB)
2. Financial Accounting Standard Board (FASB)
3. The American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)
4. Global Reporting Initiative (GRI)
5. Financial Analysts Federation (FAF)
6. The Association for Investment Management and Research (AIMR)
7. Credit Lyonnais Securities Asia
8. Nudist
9. Partial Least Squares Regression (PLS)
10. Average Variance Extracted (AVE)
11. Composite Reliability (CR)
12. GOODNESS of Fit INDEX (GFI)

منابع

اسمعیل زاده مقری، علی، احمد شعربافی، مهرداد، (۱۳۸۹)، افشای اطلاعات اختیاری و ارتباط آن با نرخ بازده سهام، فصلنامه مطالعات کمی در مدیریت، دوره ۱، شماره ۳، صص ۷۶-۸۲.

آقایی، محمدعلی، احمدیان، وحید، منصور، آتنا، (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین افشای اختیاری و انحراف حق دریافت وجه نقد از حق کنترل، *دانش حسابداری*، دوره ۷، شماره ۲۵، صص ۷-۳۷.

باغومیان، رافیک، نقدی، سجاد، (۱۳۹۳)، تاثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر میزان افشای اختیاری در گزارشگری سالانه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *دانش حسابداری*، دوره ۵، شماره ۱۶، صص ۱۳۶-۱۱۹.

بشیری منش، نازنین، رحمانی، علی، (۱۳۹۵)، تدوین الگوی افشای اختیاری: ابزاری برای حسابداری مدیریت، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، دوره ۵، شماره ۱۹، صص ۲۷-۴۶.

پرندین، کاوه، رضایی، حامد، پرویزی، مهدی، (۱۳۹۳)، تاثیر افشای داوطلبانه بر کیفیت سود و هزینه سرمایه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه پژوهش‌های نوین در حسابداری، دوره ۲، شماره ۴، صص ۳۴-۴۴.

حمیدیان، محسن، حاجیها، زهره، تقی زاده، نفیسه، (۱۳۹۶)، مفید بودن افشای اختیاری برای قضاوت سرمایه گذاران. *مدلسازی اقتصادی*، دوره ۱۱، شماره ۴، صص ۱۳۷-۱۵۵.

خدای پور، احمد، محرومی، رامین، (۱۳۹۱)، تأثیر افشای داوطلبانه بر مربوط بودن سود هر سهم، *حسابداری مدیریت*، دوره ۵، شماره ۳، صص ۱-۱۲.

خواجوی، شکرالله، علیزاده، وحید، (۱۳۹۳)، بررسی اثرات سطح افشای داوطلبانه بر عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، دوره ۱۱، شماره ۴۲، صص ۸۹-۱۱۴.

عبدی، سامان، مقدم فر، محمد، عرب کیاسری، محسن، احمدی، فاطمه، (۱۳۹۵)، بررسی نقش افشای داوطلبانه در تأثیر عدم تقارن اطلاعاتی بر ساختار سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *ماهنامه پژوهش‌های مدیریت و حسابداری*،

شماره ۳۰، صص ۸۰-۹۸.

ستایش، محمدحسین، روستا، منوچهر، علیزاده، وحید، (۱۳۹۳)، بررسی ارتباط بین افشای داوطلبانه و عملکرد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۴، شماره ۱، صص ۱۵۳-۱۶۸.

سرلک، نرگس، محمدی، آمنه، (۱۳۹۴)، بررسی رابطه ویژگی‌های مالی و غیرمالی شرکت با کیفیت افشای اجباری و اختیاری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، دوره ۷، شماره ۲۸، صص ۱۸-۳۵.

صالحی، مهدی، موسوی شیری، محمود، خدري، سامان، (۱۳۹۱)، بررسی عوامل موثر بر سطح افشای اختیاری. نظریه‌های نوین حسابداری، دوره ۲، شماره ۴، صص ۵۵-۷۶.

طالب نیا، قدرت اله، علیخانی، راضیه، مران جوری، مهدی، (۱۳۹۱)، ارزیابی کمیت و ماهیت افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی در ایران. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۹، شماره ۶۹، صص ۶۰-۴۳.

فروغی، داریوش، و آدینه جونقانی، احمد، (۱۳۹۱)، رابطه بین میزان افشای اطلاعات و ارزش شرکت، پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال چهارم، شماره ۱۴، صص ۱۴۲-۱۱۷.

کاشانی پور، محمد، رحمانی، علی، پارچینی پارچین، سید مهدی، (۱۳۸۸)، رابطه بین افشای اختیاری و مدیران غیرموظف، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۶، شماره ۵۷، صص ۱۰۰-۸۵.

مهدوی، غلامحسین، علیزاده، وحید، (۱۳۹۴)، بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و سطح افشای داوطلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پیشرفت‌های حسابداری، دوره ۷، شماره ۱، صص ۲۳۰-۲۰۳.

ناصری، احمد، ادیبیان، مهدی، ادیبیان، جواد، (۱۳۹۴)، بررسی تطبیقی میزان افشای اختیاری در

- شرکتهای مشمول اصل ۴۴ پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران قبل و بعد از واگذاری. بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۲، شماره ۴، صص ۵۰۱-۵۲۰.
- نیکبخت، محمدرضا، پورحسینی، جلیل، (۱۳۹۴)، رابطه بین ساختار هیئت مدیره با افشا اختیاری و شفافیت مالی، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، دوره ۴، شماره ۱۶، صص ۶۹-۷۶.
- ولی پور، هاشم، طالب نیا، قدرت اله، احمدی، رضا، (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر سطح افشای اختیاری بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *حسابداری مدیریت*، دوره ۷، شماره ۲، صص ۷۱-۸۱.
- Abdi, S., Moghadamfar, M., Arab Kiasari, M., & Ahmadi F. (2016). Investigating the role of voluntary disclosure in the effect of information asymmetry on the capital structure of companies listed on the Tehran Stock Exchange, *Management and Accounting Researches*, 30, 81-98. (In Persian)
- Aghaei, M., Ahmadian, V., Mansouri, A. (2016). Corporate Voluntary Disclosure and Separation of Cash Flow Rights from Control Rights. *Journal of Accounting Knowledge*, 7(25), 7-37. (In Persian)
- Akhtaruddin, M., Hossain, M.A., & Hossain, M. Yao, L. (2009). Corporate Governance and Voluntary disclosure in Corporate Annual Reports of Malaysian Listed Firms. *Journal of Applied Management Accounting Research*, 7 (1), 1-19.
- Alsaeed, K. (2006). The association between firm-specific characteristics and disclosure: the case of Saudi Arabia. *Managerial Auditing Journal*, 21 (5), 476-496.
- Baghoumian, R., Naghdi, S. (2014). Impact of Corporate Governance Attributes on Voluntary Disclosure: Evidence from Iran. *Journal of Accounting Knowledge*, 5(16), 119-136. (In Persian)
- Barako, D.G. (2007). Determinants of voluntary disclosures in Kenyan companies annual reports, *African Journal of Business Management*, 1(5), 113-128.
- Alves, H., Rodrigues, A. M., & Canadas, N. (2012). Factors influencing the different categories of voluntary disclosure in

- annual reports: An analysis for Iberian Peninsula listed companies. *Tekhne Review of Applied Management Studies*, 10(1), 15-26.
- Bashirimanesh, N., & Rahmani, A. (2016). Developing pattern of Voluntary disclosure: the measure for management accounting. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 5(19), 27-46. (In Persian)
- Beattie, V., & Thomson, S. (2007). Lifting the lid on the use of content analysis to investigate intellectual capital disclosures. *Accounting Forum*, 31(2), 129-163.
- Beattie, V., McInnes, W., & Fearnley, S. (2004). A methodology for analyzing and evaluating narratives in annual reports: a comprehensive descriptive profile and metrics for disclosure quality attributes. *Accounting Forum*, 28 (3), 205–236.
- Binh, T. Q. (2012). Voluntary Disclosure Information in the Annual Reports of Non Financial Listed Companies: The Case of Vietnam. *Journal of Applied Economics and Business Research JAEBR*, 2(2), 69-90.
- Boesso, G., & Kumar, K. (2007). Drivers of corporate voluntary disclosure- a framework and empirical evidence from Italy and the United States. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 20(2), 269–296.
- Bontis, N. (2003). Intellectual Capital Disclosure in Canadian Corporations. *Journal of Human Resource Costing and Accounting*, 7 (1-2), 9-20.
- Botosan, C.A. (1997). Disclosure level and the cost of capital. *The Accounting Review*, 72(3), 49-323.
- Brown, S., Hillegeist, S. A., & Lo, K. (2004). Conference calls and information asymmetry. *Journal of Accounting and Economics*, 37(3), 343-366.
- Cerf, A. R. (1961). Corporate reporting and investment decisions. Berkeley: University of California Press.
- Chau, G. K., & Gray, S. J. (2002). Ownership structure and corporate

- voluntary disclosure in Hong Kong and Singapore. *The International Journal of Accounting*, 37(2): 247-265.
- Cormier, D., & Martinez, I. (2006). The Association between Management Earnings Forecasts, Earnings Management, and Stock Market Management. *Accounting Review*, 70, 193-226.
- Depoers, F. (2000). A cost benefit study of voluntary disclosure: some empirical evidence from French listed companies. *European Accounting Review*, 9(2), 245-263.
- Eng, L., & Mak, Y. (2003). Corporate governance and voluntary disclosure. *Journal of Accounting and Public Policy*, 22(4), 325-345.
- Firth, M. (1979). Impact of Size, Stock Market Listings and Auditors on Voluntary Disclosure in Annual Reports. *Accounting and Business Research* 9 (36), 273-280.
- Foerster, S.R., Sapp, S.G., & Shi, Y. (2009). The impact of management earnings forecasts on firm risk and firm value. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.596.891&rep=rep1&type=pdf>
- Francis, J., Nanda, D., & Olsson, P. (2008). Voluntary disclosure, earnings quality, and cost of capital. *Journal of accounting research*, 46(1), 53-99.
- Foroughi, D., & Adineh Joonghani, A. (2012). The relationship between information disclosure and firm value. *The Financial Accounting and Auditing Research*, 4 (14), 117-142. (In Persian)
- Ghazali, N., & Weetman, P. (2006). Perpetuating traditional influences: Voluntary disclosure in Malaysia. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation* 15 (2), 226 -248.
- Hamidian, M., hajiha, Z., & taghizade, N. (2018). The Usefulness of Voluntary Disclosure to Investors' Judgment. *Economic Modeling*, 11(40), 137-155. (In Persian)
- Haniffa, R. M., & Cooke, T. E. (2002). Culture, Corporate Governance and Disclosure in Malaysian Corporations. *Abacus*, 38(3), 317-349.
- Hassan, A.T.M. (2008). Voluntary disclosure practices in emerging

- capital markets: the case of Egypt, Durham theses, Durham University. Available at Durham E-Theses Online: <http://etheses.dur.ac.uk/1342/>
- Hassan, O., & Marston, C. (2010). Disclosure Measurement in the Empirical Accounting Literature: A Review Article. Working Paper No. 10-18, Economics and Finance Working Paper Series, Brunel University, London.
- Healy, P. M., Hutton, A. P., & Palepu, K. G. (1999). Stock performance and intermediation changes surrounding sustained increases in disclosure. *Contemporary accounting research*, 16(3), 485-520.
- Healy, P., & Palepu, K. (2001). Information Asymmetry, Corporate Disclosure, and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature. *Journal of Accounting & Economics*, 3, 405-440.
- Ho, K. C., Lee, S. C., Lin, C. T., & Pan, L. H. (2016). Information Disclosure, Product Market Competition, and Firm Value. Evidence from Taiwan. Asian Finance Association (AsianFA) Conference.
- Hooks, J., Coy, D., & Davey, H. (2002). The Annual Report in New Zealand Electricity Companies: Assessing Quality. *Pacific Accounting Review*, 13(2), 35-49.
- Hossain, M., Tan, L.M., & Adams, M. (1994). Voluntary Disclosure in an Emerging Capital Market: Some Empirical Evidence from Companies Listed on the Kuala Lumpur Stock Exchange. *The International Journal of Accounting*, 29(3), 334-351.
- Irani, A. J., & Karamanou, I. (2003). Regulation fair disclosure, analyst following, and analyst forecast dispersion. *Accounting Horizons*, 17(1), 15-29.
- Ismailzadeh Moghari, A., & Ahmad Sher Bafi, M. (2010). Disclosure of voluntary disclosure and its relationship with stock return rates in investment companies. *Quantitative Studies in Management Journal*, 1(3), 69-82. (In Persian)
- Jiang, H., & Habib, A. (2009). The impact of different types of

- ownership concentration on annual report voluntary disclosures in New Zealand. *Accounting Research Journal*, 22(3), 275-304.
- Karamanou, I., & Vafeas, N. (2005). The association between corporate boards, audit committees, and management earnings forecasts: An empirical analysis. *Journal of Accounting Research*, 43(3), 453-486.
- Kashanipoor, M., Rahmani, A., & Parchini Parchin, S. (2009). The Relationship between Voluntary Disclosure and Outside Directors. *Accounting and Auditing Review*, 16(3), 85-100. (In Persian)
- Khajavi, S., & Alizadeh, V. (2014). Investigating the Impacts of Voluntary Disclosure Level on the Information Asymmetry of the Companies Listed in Tehran Stock Exchange. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 11(42), 89-114. (In Persian)
- Khodadadi, V., Khazami, S., & Aflatooni, A. (2010). The effect of corporate governance structure on the extent of voluntary disclosure in Iran. *Business Intelligence Journal*, 3(2), 151-164.
- Khodami Poor, A., & Mahromi, R. (2012). Effect of voluntary disclosure on value relevance of earnings per share. *Management Accounting*, 5(3), 1-12. (In Persian)
- Kothari, S.P., Li, X., & Short, J.E. (2009). The effect of disclosures by management, analysts, and business press on cost of capital, return volatility, and analyst forecasts: a study using content analysis. *The Accounting Review*, 84(5), 1639-1670.
- Krishnamurti, C., Šević, A., & Šević, Ž. (2005). Voluntary disclosure, transparency, and market quality: Evidence from emerging market ADRs. *Journal of Multinational Financial Management*, 15 (4-5), 435-454.
- Lang, M. H., Lins, K. V., & Maffett, M. G. (2011). Transparency, liquidity and valuation: Intrnational evidence. University of North California, University of Utah and University of Chicago, USA. Available at <http://ssrn.com/abstract=1323514>.
- Lang, M. H., & Lundholm, R. J. (1996). Corporate disclosure policy and analyst behavior. *Accounting review*, 71(4), 467-492.
- Lang, M.H, Lins, K.V., & Miller, D. (2003). ADRs, analysts, and

- accuracy: does cross listing in the U.S. improve a firm's information environment and increase market value? *Journal of Accounting Research*, 41 (2), 317-345.
- Li, x. (2010). The impact of product market competition on quantity and quality of voluntary disclosures. *Review of accounting studies*, 15, 663-711.
- Linsley, P.M., & Shrides, P.J. (2006). Risk reporting: a study of risk disclosures in the annual reports of UK companies. *The British Accounting Review*, 38 (4), 387-404.
- Mahdavi, G., & Alizadeh Talatapeh, V. (2015). Investigating the Relationship between Corporate Governance and the Level of Voluntary Disclosure of the Companies Listed in Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting Advances*, 7(1), 201-228. (In Persian)
- Marston C. L. & Shrides P. J. (1991). The use of disclosure indices in accounting research: a review article. *British Accounting Review*, 23(3), 195-210.
- Meek, G.K., Roberts, C.B., & Gray, S.J. (1995). Factors influencing voluntary annual report disclosures by U.S., U.K. and Continental European multinational corporations. *Journal of International Business Studies*, 26(3), 555-572.
- Miller, G., Piotroski, J., 2000. The role of disclosure for high book-to-market firms. Unpublished working paper, Harvard University. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=238593>.
- Mulford, C.W., & Comiskey, E.E. (2002). *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*. John Wiley & Sons Inc.
- Nasseri, A., Adibian, M., & Adibian, J. (2016). A comparative study of voluntary disclosure under Article 44 of the companies listed on Tehran Stock Exchange: before and after transfer. *Accounting and Auditing Review*, 22(4), 501-520. (In Persian)
- Ng, J., Tuna, A. I., & Verdi, R. S. (2008). Management Forecast Credibility and Under-reaction to News. (AAA (2007 Financial Accounting & Reporting Section (FARS) Meeting Paper), available on the internet <http://ssrn.com/abstract=930697>).

- Nikbakht, M., & Pourhosseini, J. (2015). The Relationship between the board of directors' structure with Financial Transparency and Voluntary Disclosure. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 4(16), 69-76. (In Persian)
- Parandin, K., Rezaee, H., & Parvizi, M. (2014). Investigate the Effect of Voluntary Disclosure on Earnings Quality and Cost of Capital in Companies Listed in Tehran Stock Exchange. *New Researches on Accounting*, 2(4), 34-44. (In Persian)
- Petersen, C., and T. Plenborg, (2006). Voluntary disclosure and information asymmetry in Denmark. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 15, 127-149.
- Petrova, E., Georgakopoulos, G., Sotiropoulos, I., & Vasileiou, K. (2012). Relationship between cost of Equity Capital and Voluntary Corporate Disclosures. *International Journal of Economics and Finance*, 4 (3), 83-96.
- Robb, S., Single, L., & Zarzeski, M. (2001). Non-financial Disclosures across Anglo-American Countries. *Journal of International Accounting*, 10 (1), 71-83.
- Rouf, A. (2011). Corporate Characteristics, Governance Attributes and the Extent of Voluntary Disclosure in Bangladesh. *African Journal of Business Management*, 5 (19), 7836-7845.
- Salehi, M., Mousavi, M., & Khedri, S. (2013). Investigating the factors affecting the level of voluntary disclosure, *Journal Modern Theories of Accounting*, 2(4), 55-76. (In Persian)
- Sarlak, N., & Mohammadi, A. (2015). The relationship between quality of aggregate disclosure (mandatory and voluntary) and financial and nonfinancial characteristics of companies listed in Tehran Stock Exchange. *Accounting and Auditing Research*, 7(28), 18-35. (In Persian)
- Sengupta, P. (1998). Corporate disclosure quality and the cost of debt. *The Accounting Review*, 73(4), 459-474.
- Setayesh, M., Roosta, M., & Alizadeh, V. (2014). The Relation Between Voluntary Disclosure and Performance of Firms Listed in Tehran Stock Exchange. *Empirical Research in Accounting*,

4(1), 153-168. (In Persian)

- Schrand, C., & Verrecchia, R.E. (2004). Disclosure Choice and Cost of Capital: Evidence from Under pricing in Initial Public Offerings (Working Paper, University of Pennsylvania).
- Singvi, S. S., & H. B. Desai. (1971). an Empirical Analysis of the Quality of Corporate Disclosure. *The Accounting Review*, 39, 125-138.
- Smith, G. M., & Taffler, R. J. (2000). The chairman's statement: a content analysis of discretionary narrative disclosures. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 13 (5), 624-647.
- Talebnia, G., Alikhani, R., & maranjory, M. (2012). Assessment of the Quantitative and Nature of Social and Environmental Information Disclosure in Iran. *Accounting and Auditing Review*, 19(3), 43-60. (In Persian)
- Valipour, H., Talebnia, G., & Ahmadi, R. (2014). Examining the Impact of Voluntary Disclosure Level on Value Relevance of Accounting Information of Firms Listed in Tehran Stock Exchange (TSE). *Management Accounting*, 7(2), 71-81. (In Persian)
- Wang, K., Sewon, O., & Claiborne, M. C. (2008). Determinants and consequences of voluntary disclosure in an emerging market: Evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 17, pp. 14-30.